

FUNȚIILE ȘI ATRIBUȚIILE PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA PRIN PRISMA JURISPRUDENȚEI CURȚII CONSTITUȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

FUNCTIONS AND POWERS OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA THROUGH THE PRISM OF THE JUDICIAL PRACTICE OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 342.514:342.565.2(478)

<https://doi.org/10.56329/1810-7087.23.1.07>

CONF. UNIV. DR. SVETLANA SLUSARENCO,

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-9092-0024](https://orcid.org/0000-0002-9092-0024)

MRD. LINA VLĂDICEANU-STARȘII,

[HTTPS://ORCID.ORG/00009-0002-1438-063](https://orcid.org/00009-0002-1438-063)

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

ABSTRACT

The institution of the president, especially the person of the head of state, has played, since ancient times, the defining role in the organization and functioning of any collective/community. In the context of the importance of the institution of the head of state in the system of central public authorities, and also taking into account the political regime from the perspective of the need to ensure the separation of powers in the state, particular importance is given to the determination of the functions and the establishment of the powers of the President, which, in the end, conditions the legal nature of the political system and the constitutional configuration of government. The functions and powers of the President are determined by factors, such as: the way of appointing the head of state, the relations between the legislative and the executive power, the constitutional checks and balances mechanism to ensure the balance between the state institutions, namely: Parliament-Government, Parliament-President, President-Government and in relation to the judicial authority.

Keywords: *separation of powers; function; powers; balance; constitutional authority.*

REZUMAT

Instituția președintelui, mai cu seamă persoana șefului statului, a jucat, din cele mai vechi timpuri, rolul definitoriu în organizarea și funcționarea oricărei colectivități/comunități. În contextul importanței instituției șefului statului în sistemul autorităților publice centrale, dar și ținând cont de regimul politic din perspectiva necesității asigurării separației puterilor în stat, o însemnătate deosebită o capătă determinarea funcțiilor și stabilirea atribuțiilor Președintelui, care, într-un final, condiționează natura juridică a sistemului politic și configurația constituțională de guvernământ. Funcțiile și atribuțiile Președintelui sunt determinate de factori precum: modul de desemnare a șefului statului, raporturile

dintre puterea legislativă și cea executivă, mecanismul constituțional de frâne și contrabalanțe pentru asigurarea echilibrului între instituțiile statului, și anume: Parlament-Guvern, Parlament-Președinte, Președinte-Guvern și în raport cu autoritatea judiciară.

Cuvinte-cheie: *separarea puterilor; funcție; atribuții; echilibru; autoritate constituțională.*

Introducere. În contextul rolului instituției șefului statului în sistemul autorităților publice centrale, dar și ținând cont de regimul politic din perspectiva necesității asigurării separației puterilor în stat, o însemnătate deosebită o capătă determinarea funcțiilor și stabilirea atribuțiilor Președintelui, care, într-un final, condiționează natura juridică a sistemului politic și configurația constituțională de guvernământ. Astfel, funcțiile și atribuțiile Președintelui sunt determinate de factori precum: modul de desemnare a șefului statului; raporturile dintre puterea legislativă și cea executivă; mecanismul constituțional de frâne și contrabalanțe pentru asigurarea echilibrului între instituțiile statului, și anume: Parlament-Guvern, Parlament-Președinte, Președinte-Guvern și în raport cu autoritatea judiciară.

În acest sens, în articolul de față ne propunem să analizăm funcțiile șefului statului conform Constituției și doctrinei, să explicăm atribuțiile constituționale prin prisma exercitării reale a funcției de Președinte și a impactului autorității constituționale asupra întinderii prerogativelor. Deoarece raportul dintre instituțiile fundamentale ale statului constituie obiectul următorului compartiment, inclusiv mecanismul frânelor și contrabalanțelor, în compartimentul de față ne vom axa pe analiza strictă a atribuțiilor conferite de Constituție spre îndeplinire, cu referințe, după caz, la practica jurisdicției constituționale. Un aspect distinct în lucrarea de față îl constituie actele Președintelui, pe care le vom cerceta din perspectiva îndeplinirii atribuțiilor.

Metodele și procedurile aplicate. În vederea efectuării cercetării, am aplicat următoarele metode: metoda logică – analiza, sinteza, deducția, generalizarea; metoda istorică – datorită căreia

am analizat evoluția instituției pe plan mondial și național; metoda analitică – datorită căreia am reușit să sintetizăm o clasificare a atribuțiilor și funcțiilor Președintelui etc.; metoda prospectivă – prin intermediul căreia am apreciat impactul interpretărilor constituționale și al modificărilor normative asupra rolului Președintelui în exercitarea puterii în stat; metoda sintetică (sintezei) – cu scopul evocării unor concluzii. Toate acestea ne-au permis să efectuăm un studiu complex privind locul și rolul Președintelui în statul Republica Moldova în lumina circumstanțelor/provocărilor actuale.

Rezultate și discuții Pentru început, ținem să reiterăm că, în prezent, Republica Moldova are un regim semiprezidențial, care presupune alegerea directă a șefului statului de către popor. Aceasta însă nu i-a acordat Președintelui împuterniciri mai largi decât cele prevăzute în regimul parlamentar. Totodată, pornind de la art.2 alin. (1) din Constituție, potrivit căruia „suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție”, precum și ținând cont de importanța, natura juridică a instituției prezidențiale, Legea Supremă a impus ca funcțiile și atribuțiile șefului statului să fie prevăzute de normele constituționale. Anume din acest raționament vom porni expres de la textul constituțional în vederea examinării și determinării competențelor Președintelui. Într-o opinie se vehiculează ideea că anume „atribuțiile primare privind realizarea funcțiilor sunt expres prevăzute de Constituție, pe când realizarea funcțiilor cu titlu secundar pot fi deduse din unele drepturi și împuterniciri constituționale, inclusiv detaliate în legislația relevantă în vigoare care

vizează împuternicirile Președintelui în raporturile sale cu Parlamentul, Guvernul și autoritățile judecătorești”.

Natura juridică a funcțiilor Președintelui derivă din exigențele principiului separării puterilor în stat. Principiul respectiv este consacrat drept valoare supremă la art. 3 din Legea Supremă – valoare pe care șeful statului este împuternicit să o garanteze. Or, art. 77 statuează că președintele este șeful statului și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării. Printre altele, Curtea Constituțională a Republicii Moldova (în continuare: CC a RM), în Hotărârea nr. 24/2017 [1], stabilește că suveranitatea națională constă în dreptul poporului de a hotărî necondiționat asupra intereselor sale și de a le promova în formele stabilite de Legea Supremă. Literatura de specialitate nu este unanimă în privința clasificării funcțiilor șefului statului. De exemplu, constituționalistul I. Guceac clasifică funcțiile prin prisma atribuțiilor: „atribuții ce țin de organizarea și funcționarea unor autorități publice; atribuții de natură legislativă; atribuții în domeniul politicii externe; atribuții în domeniul apărării și asigurării ordinii publice; alte atribuții” [2, p. 389]. O altă viziune exprimă profesorul V. Popa, care separă funcțiile în două mari categorii: 1) funcții cu titlu principal, care cuprinde funcția de reprezentant și cea de garant; și 2) funcții secundare, care conține funcția guvernamentală și funcția de control [3, p. 145]. În opinia constituționalistului Arseni A. [4, p. 13], se disting: „1) funcții exclusive, deoarece ele poartă un caracter constant și cu care este investită doar instituția de șef de stat, indiferent de forma de guvernământ sau de tipul de regim politic: a) funcția reprezentativă; b) funcția de garant și c) funcția de mediere și 2) funcții complementare, unde se încadrează funcțiile guvernamentale. Și aceasta deoarece cu funcții exclusive este abilitat orice șef de stat,

fie el monarh sau președinte de republică și indiferent de tipul regimului politic. Pe când sfera funcțiilor complementare variază atât în funcție de forma de guvernământ, cât și în funcție de tipul de regim politic”.

Cadrul constituțional specifică altă categorisire a funcțiilor. Potrivit Hotărârii CC nr. 35/2017 [5], Președintelui Republicii Moldova îi sunt atribuite două funcții primordiale: (1) de a reprezenta statul și (2) de a fi garantul suveranității, independenței naționale, unității și integrității teritoriale a țării. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a menționat că ambele funcții nu-i permit Președintelui de a întreprinde acțiuni fără a ține cont de voința Parlamentului și raporturile deja stabilite de organul reprezentativ suprem al poporului.

Ținând cont de faptul că în literatura de specialitate nu există o unanimitate a opiniilor privind identificarea/delimitarea funcțiilor șefului statului, în temeiul exigențelor art. 77 din Constituția RM, cea mai relevantă dintre acestea este considerată a fi cea propusă de domnul Arseni. Astfel, funcțiile exclusive ale șefului statului: funcția de reprezentare – atât pe plan intern, cât și pe plan extern (datorită atribuțiilor funcționale); funcția de garant – apărare, ocrotire, protecția drepturilor omului, asigurarea dezvoltării statului și a promovării valorilor/intereselor naționale (ambele prevăzute expres în art.77) și funcția de mediere – asigurarea echilibrului balanței puterilor în stat, în virtutea principiului de la art. 6, cu scopul asigurării colaborării și separării lor eficiente.

Funcția de reprezentare derivă direct din art. 77 alin.2 din Constituția RM: „Președintele Republicii Moldova reprezintă statul”. De altfel, această funcție nu poate fi atribuită altei autorități publice, fiindu-i proprie șefului statului [6, p. 185], inclusiv în virtutea caracterului imperativ al articolului menționat supra. Funcției de reprezen-

tare îi corespund anumite atribuții pe plan extern: de a încheia, în numele statului, tratatele internaționale negociate de Executiv, de a acredita/rechema reprezentanții diplomați, de a aproba înființarea/desființarea/schimbarea rangului misiunilor diplomatice (art. 86 din Constituția RM). Pe plan intern, Președintele asigură exercitarea suveranității naționale, precum și, potrivit art. 88 din Constituția RM, conferă distincții, grade militare, numește în anumite funcții publice, acordă grațiere – atribuții care, de altfel, înclină spre funcția guvernamentală.

La acest subiect, CC a RM (în Hotărârea nr.35/2017) a specificat faptul că „a reprezenta statul nu înseamnă a institui propria voință. Or, reprezentarea unei persoane (în cazul dat, a statului) presupune obligativitatea reprezentantului de a ține cont de voința persoanei reprezentate”. Cu alte cuvinte, Președintele Republicii Moldova, în calitate sa de șef de stat, „reprezintă întreg poporul, și nu doar o parte a lui stabilită în funcție de anumite criterii (fie etnice, de orientare politică, religioasă etc.)” [4, p. 14], și nu voința proprie.

Este absolut necesar să menționăm că șeful de stat, în exercitarea funcțiilor sale în domeniul relațiilor internaționale și politicii externe, se bucură de toate imunitățile și privilegiile diplomatice, de dreptul de a fi tratat conform protocolului și ceremonialului oficial, inclusiv acordarea onorurilor [7, p. 11]. De asemenea, potrivit aceleiași surse: „În calitate sa de reprezentant plenipotențiar al statului pe arena internațională, poate face diferite declarații, demersuri sau alte acte de politică externă. Pentru toate aceste acțiuni, șeful de stat nu are nevoie de împuterniciri de la autoritățile statului. El însăși este persoana care poate angaja statul pentru toate actele referitoare la politica externă și relațiile internaționale”.

Funcția de garant rezultă nemijlocit din prevederile art.77 alin.(2). În doctrină întâlnim

ideea potrivit căreia șeful statului este garantul Constituției, pe de o parte, și garantul statului, pe de altă parte. Susținem acest raționament din următoarele considerente:

În ceea ce ține de garantul Constituției, Președintele veghează asupra respectării Legii Supreme de către autoritățile statului. În acest sens, Parlamentul, ca principal reprezentant al suveranității populare, este unicul emitent de legi care creează politica statului în general. Astfel, pentru a nu comite abuzuri sau pentru a nu ieși din câmpul legalității făcând uz de prerogativele constituționale, Președintele are două pârghii: de a refuza promulgarea legilor, dacă acestea contravin temeiurilor legale, și de a sesiza CC în vederea verificării constituționalității legilor în ceea ce privește respectarea principiilor constituționale, a procedurii și a drepturilor omului.

În calitate de garant al statului, Președintelui îi revine misiunea principală de a asigura independența, integritatea teritorială, suveranitatea și unitatea statului. Pentru aceasta, șeful statului este înzestrat cu anumite atribuții precum: Comandant suprem al Forțelor Armate, declararea mobilizării, ia măsuri de respingere a agresiunii, până nu demult – atribuții în privința SIS etc.

Curtea Constituțională (Hotărârea nr.35/2017) specifică în același sens că funcția de garant „prescrie garantarea unor valori naționale deja consfințite, și nu instituirea voinței unipersonale. Astfel, a doua funcție a Președintelui impune garantarea suveranității consfințite prin actele organului reprezentativ suprem al poporului, garantarea independenței naționale, a unității și integrității teritoriale a țării în granițele și limitele stabilite, conform actelor și tratatelor internaționale prin care statul Republica Moldova a fost recunoscut de comunitatea internațională”.

Funcția de mediere nu este prevăzută expres în Constituție, dar rezultă din coroborarea celor-

alte două funcții. Totodată, în acest scop sunt prevăzute un șir de atribuții, asigurând funcția de mediator între puterile statului. În opinia domnului Arseni A., funcția de mediere include mai multe atribuții, și anume: „dreptul de a convoca sesiuni extraordinare sau speciale (art. 67 alin. (2)); de a adresa Parlamentului mesaje (art. 84 alin. (2)); de a promulga legile (art. 93); de a dizolva Parlamentul (art. 85); de a desemna candidatura la funcția de prim-ministru, după consultarea fracțiunilor parlamentare (art. 98); de a numi în funcție judecătorii, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii (art. 116), precum și alte atribuții (art. 88)”.

În hotărârea menționată supra, CC stabilește funcția de mediere, atribuindu-i un rol important în triada puterilor, și anume: „Curtea reține că Președintele Republicii trebuie să reprezinte un factor unificator pentru instituțiile statului, societate și partidele politice. Prin urmare, șeful statului nu poate fi, în sine, un factor de blocaj politic sau instituțional ori să genereze factori de conflict. Președintele exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate. Curtea menționează că soluționarea divergențelor apărute între puterile statului, precum și între partidele politice, pot fi realizate doar atunci când Președintele Republicii este un arbitru care se identifică cu interesul național, însă nu cu un partid politic”.

În virtutea funcțiilor prezentate supra și în baza reglementărilor constituționale, ne propunem să analizăm atribuțiile șefului statului. Pentru început, este necesară categorisirea atribuțiilor, întrucât clasificarea lor după funcții dovedește caracterul neunitar al acestora. Astfel, în opinia constituționaliștilor T. Cârnaț [8, p. 161] și S. Slusarenco [6, p. 185], cea mai utilă clasificare este cea după criteriul conținutului: privind legiferarea; privind organizarea și funcționarea autorităților publice; în domeniul apărării și

asigurării ordinii publice; în domeniul politicii externe; privind alegerea, formarea, numirea sau revocarea unor autorități.

Practica jurisdicției constituționale (Hotărârea CC nr.35/2017) specifică faptul că Legea Supremă atribuie Președintelui Republicii un șir de împuternici importante în diverse domenii, care determină participarea sa nemijlocită la formarea puterilor în stat. Totodată, Curtea, prin Hotărârea nr.18/2009 [9], divizează atribuțiile în: „atribuții curente și extraordinare, ultimele ținând de declararea mobilizării parțiale sau generale, a stării de război etc.”.

Atribuții privind legiferarea. Ca subiect al procesului legislativ, Președintele este implicat în activitatea legislativă, fiindu-i conferite următoarele atribuții:

- art.74 alin.(4) în coroborare cu art.93 alin.(1) și (2): Președintele promulgă legile. În cazul în care are obiecții în privința unei legi, este în drept să o remită Parlamentului, spre reexaminare, în termen de 14 zile. Art. 93 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova stabilește că, „în cazul în care Parlamentul își menține hotărârea adoptată anterior, Președintele promulgă legea”. În același timp, Constituția nu prevede soluții în cazul nepromulgării repetate a legii de către Președinte. Potrivit opiniei autorului român Manoliu M. [10, p. 36], logic ar fi ca prim-ministrul să contrasemneze legea respinsă repetat de președinte (dacă președintele este suspendat). Deși Constituția Republicii Moldova nu prevede asemenea situații, realitatea este alta, în acest sens urmând a ne referi la practica Curții Constituționale prin care s-a constatat suspendarea șefului statului pe motivul depășirii atribuțiilor, și anume HCC nr.23/1998 (cazul Lucinschi) și situația de suspendare a președintelui Igor Dodon pe motivul refuzului promulgării modificărilor la Codul audiovizualului (Avizul nr.2 din 05.01.2018). Asemenea soluții vin să accentueze caracterul

parlamentar al regimului politic preponderent față de caracterul semiprezidențial. Or, în caz de neintervenție, s-ar forma un blocaj instituțional, dar, cel mai important este că acest refuz „ar echivala cu un veritabil drept de veto, ceea ce caracterizează, în mod special, formele de guvernământ prezidențiale” [11, p. 54].

Potrivit art.73, Președintele are dreptul la inițiativă legislativă. Astfel, atribuția restrânsă și limitată a promulgării este compensată prin aceea de propunere a inițiativelor legislative de îmbunătățire a vieții cetățenilor.

Conform art.25 lit.a) din Legea nr.317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, Președintele este abilitat cu dreptul de sesizare a Curții Constituționale privind controlul constituționalității actelor normative. Această prevedere „îi permite și chiar îl obligă (moral) să vegheze asupra respectării constituționalității actelor normative” [8, p. 177].

Atribuții în domeniul apărării și asigurării ordinii publice. Potrivit HCC nr.18/2009, nominalizată supra, Președintele este „Comandantul Suprem al Forțelor Armate [...] și aplică în activitatea sa cadrul legal al apărării naționale format din Constituția Republicii Moldova, Concepția securității naționale, Doctrina militară a Republicii Moldova și un șir de legi organice. Potrivit Doctrinei militare a Republicii Moldova, scopul principal al politicii militare a Republicii Moldova este asigurarea securității militare a poporului și statului, prevenirea războaielor și conflictelor militare prin mijloace de drept internațional. Activitatea de asigurare a securității militare a poporului este o activitate continuă, care nu admite intermitențe”. Potrivit HCC nr.15b/1996 [12], „forțele armate ale Republicii Moldova cuprind: Armata Națională și toate grupurile și unitățile armate subordonate Ministerului Afacerilor Interne, Serviciul de Informații și Securitate, Departamentul Protecției Civile și Situațiilor Excepționale”. În același timp,

Onorata Curte statuează atribuțiile în domeniul apărării: „În conformitate cu alineatele (2), (3) și (4) ale normei constituționale menționate, în domeniul apărării Președintele Republicii Moldova are următoarele atribuții: declară, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală; în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, ia măsuri pentru respingerea agresiunii, declară stare de război și le aduce neîntârziat la cunoștința Parlamentului; poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii” [12]. Totodată, Curtea stabilește faptul că la art.87 alin.(2) și (3) sunt cuprinse doar atribuțiile excepționale, celelalte fiind menționate la alin. (4) al aceluiași articol: atribuțiile ordinare în domeniul apărării sunt prevăzute în art.25 alin.(1) și (2) din Legea nr. 345/2003 cu privire la apărarea națională (inițiază procesul de elaborare: – a strategiei securității naționale; – a strategiei naționale de apărare; coordonează activitatea de colaborare militară internațională etc.), în Legea nr. 162/2005 privind statutul militarilor (art.31 – Președintele numește/revocă din funcția de conducător al structurii militare, de șef al Marelui Stat Major al Armatei Naționale), precum și în Legea nr.1245/2002 pentru pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei.

Un alt aspect important al acestui articol ține de atribuțiile îndreptate spre asigurarea securității naționale. Or, securitatea națională este asigurată, în mod prioritar, de Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova. Relevantă la subiectul dat este Hotărârea CC nr.14/2021 [13]. Curtea a remarcat faptul că această competență – de a coordona activitatea SIS – a fost stabilită pentru prima dată în Legea nr. 753/1999 privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova. „Ulterior însă s-a evidențiat o rivalitate în legătură cu competența șefului statului de a coordona activitatea Servi-

ciului de Informații și Securitate, ea fiind anulată în anul 2016 [a se vedea Legea nr. 270 din 9 septembrie 2016], restabilită în anul 2019 [a se vedea Legea nr. 61 din 25 septembrie 2019], iar recent Parlamentul, prin Legea contestată, a decis iarăși să o anuleze. Curtea a reținut că reglementarea acestor aspecte ține de marja discreționară a Parlamentului, însă această marjă nu este nelimitată. La stabilirea autorității/autorităților care poate/pot controla activitatea Serviciului, Parlamentul trebuie să asigure independența și eficiența Serviciului, precum și echilibrul puterilor în stat în conformitate cu prevederile articolului 6 din Constituție. Prin intermediul legii în cauză au fost anulate competențele șefului statului de a coordona activitatea SIS, de a propune Parlamentului candidatura la funcțiile de director și director adjunct ai Serviciului. În același timp, Curtea reține că „dispozițiile citate supra au natura de a restrânge capacitatea Președintelui Republicii de a-și îndeplini atribuția de garant al suveranității, al independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării și face incidentă dispoziția art. 77 alin. (2) din Constituție”.

Cât privește coroborarea art.77 alin.(2) cu art.87 alin.(4), menționăm ideea că șeful statului își poate îndeplini atribuția de garant al suveranității prin competențele prevăzute în legile speciale, cum ar fi Legea apărării naționale din 2003 și Legea securității statului din 1995, în care sunt stabilite, în principal, activitățile organelor statului abilitate cu atribuțiile de a garanta independența, suveranitatea și unitatea statului.

Evidențiem faptul că decretele emise în temeiul art.87 alin.(2) și (3) se contrasemnează de Prim-ministru.

Textul „Președintele Republicii Moldova poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii” de la alin. (4) art.87 din Constituție a fost interpretat în felul următor de către Curtea

Constituțională în aceeași hotărâre: „poate fi aplicat atât în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, cât și în timp de pace, când șeful statului trebuie să se asigure că organele de stat au pregătirea și capacitatea de a reacționa la eventualele pericole”.

În ceea ce ține de rivalitate, Curtea a remarcat, în Hotărârea nr. 33/2018 [14], că „Președintele reprezintă un organ unipersonal al statului. El nu poate fi plasat într-o ierarhie a autorităților statale. El nu poate concura cu alte autorități [...]. Din perspectiva Constituției, nu există o concurență între Președinte și Parlament în privința adoptării de politici privind apărarea națională. Singurul care adoptă, în ultimă instanță, asemenea politici este Parlamentul. Din aceeași perspectivă, Președintele Republicii poate propune, eventual, anumite măsuri, însă fără a avea cuvântul decisiv”. Finalmente, Curtea a stabilit că, în domeniul apărării, Parlamentul deține atribuțiile exclusive, iar faptul că Președintele este Comandantul Suprem nu-i dă acestuia prerogative exclusive, atribuția respectivă urmând a fi privită per ansamblul prerogativelor constituționale ce-i revin.

Atribuții în domeniul politicii externe. Acestea sunt prevăzute expres la art.86, care, de altfel, vizează trei aspecte: 1) negocierea și încheierea tratatelor internaționale în numele Republicii Moldova; 2) acreditarea și rechemarea reprezentanților diplomatici ai Republicii Moldova; 3) acreditarea pe lângă Președintele Republicii Moldova a reprezentanților diplomatici din alte state. Decretele emise de Președinte în baza art. 86 alin. (2) [punctele 2) și 3)] se contrasemnează de Prim-ministru.

Relevantă în acest sens este Decizia Curții Constituționale nr. 96/2020 [15]. Astfel, cu titlu preliminar, Curtea reține că atribuțiile în domeniul politicii externe sunt distribuite între Parlament, Guvern și Președinte. Iar aceasta nu trebuie să creeze disensiuni pe marginea cursului extern,

adică: „[...] dacă Parlamentul aprobă direcțiile principale ale politicii externe a statului, Guvernul sau Președintele Republicii nu trebuie să aibă politici externe proprii, *i.e.* ale Guvernului sau ale Președintelui țării, care să difere de cele aprobate pentru statul Republica Moldova de Parlament, organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova. Prin realizarea acestui imperativ, autoritățile statului au posibilitatea să-și mențină credibilitatea în fața partenerilor externi, să crească capacitatea realizării anumitor scopuri în domeniul politicii externe și să evite situațiile de conflict sau blocaj instituțional”.

Cu referire la încheierea tratatelor, păreri-le sunt împărțite: fostul judecător la Curtea Constituțională, Nicolae Osmochescu [7, p. 11]: „Această prevedere constituțională are caracterul unei împuterniciri generale și totale și nu poate fi limitată de nicio altă autoritate a statului. Ea urmează să fie corelată și cu prevederile art.77 alin.(2) care stipulează: „Președintele RM reprezintă statul...”. Este evident că statul poate fi reprezentat de Președinte și în toate relațiile internaționale, indiferent de nivelul și caracterul acestora. Este de menționat că șeful de stat, în calitatea sa de reprezentant plenipotențiar al statului pe arena internațională, poate face diferite declarații, demersuri sau alte acte de politică externă. Pentru toate aceste acțiuni, șeful de stat nu are nevoie de împuterniciri de la autoritățile statului. El însăși este persoana care poate angaja statul pentru toate actele referitoare la politica externă și relațiile internaționale”. Onorata Curte, în Decizia nr.96/2020, constată: „Constituția nu-i permite Președintelui Republicii să nu țină cont de voința Parlamentului sau de competențele Guvernului. Dimpotrivă, practic întregul proces de încheiere a tratatelor internaționale urmează a fi coordonat cu Comisia de politică externă și integrare europeană a Parlamentului, cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și, parțial,

cu Ministerul Justiției”, făcând referință la Legea nr.595/1999 privind tratatele internaționale ale RM. În opinia constituționalistului Nicolae Osmochescu, „în cazul în care Președintele nu dorește să-și exercite personal prerogativa de a purta tratative, sau de a lua parte la negocieri, sau a încheia un tratat, el poate acorda împuterniciri exprese, în baza art.9 alin. (1) din Legea nr.595/1999, unor factori de răspundere ai statului, ca prim-ministrul, ministrul afacerilor externe, altor membri ai Guvernului sau unor reprezentanți diplomatici”.

Cât privește competențele Președintelui în domeniul misiunilor diplomatice, Curtea a observat, în aceeași decizie, că acestea la fel nu pot fi exercitate în mod autonom (atât cele legate de acreditarea și rechemarea reprezentanților diplomatici, cât și cele referitoare la aprobarea înființării/desființării misiunilor diplomatice). „Constituția stabilește că Președintele țării poate efectua aceste acțiuni doar la propunerea Guvernului, având în vedere faptul că Guvernul este cel care asigură realizarea politicii externe a statului, conform articolului 96 din Legea Supremă. Mai mult, Legea nr. 761 din 27 decembrie 2001 cu privire la serviciul diplomatic prevede, la articolul 10 alin. (6), că la această procedură participă Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene și Comisia de politică externă și integrare europeană a Parlamentului”, a mai stabilit Curtea. În practică, decretele emise în temeiul art.86 alin. (2) se contrasemnează.

La pct.39, Curtea statuează, în legătură cu misiunile diplomatice, că prerogativele Președintelui „se limitează la primirea scrisorilor de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomatici ai altor state în Republica Moldova. Responsabilitatea de bază în acest domeniu, conform articolului 10 din Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice din 18 aprilie 1961, îi revine Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene”.

În concluzie, specificăm ideea că atribuțiile ce-i revin potrivit art.86 constituțional îi sunt atribuite

șefului statului exclusiv în virtutea funcției sale de reprezentant al statului. Acestea sunt exercitate de Președinte în mod discreționar, cu implicarea, după cum am relatat supra, altor autorități. La caz, și regretatul profesor Victor Popa [3, p. 762] specifică faptul că atribuțiile în domeniul politicii externe îi sunt atribuite Președintelui în virtutea funcției de reprezentare a statului pe plan internațional.

Atribuții privind organizarea și funcționarea autorităților publice. În opinia regretatului Victor Popa, aceste atribuții sunt realizate în virtutea funcției guvernamentale, deoarece Președintele, „fiind în structura puterii executive, participă în procesul guvernării cu unele atribuții specifice care țin de guvernarea statului”. La acestea se referă prevederile de la art.84. Prin prerogativa de a adresa mesaje Parlamentului privind principalele probleme ale națiunii, care este, în opinia lui V. Popa, „una tradițională”, se dovedește asumarea de către Președinte a răspunderii pentru treburile publice în fața poporului. În opinia domnului Ion Deleanu, „mesajele nu produc efecte juridice, însă cererea de reexaminare a legii este producătoare de efecte juridice” [16, p. 742]. Pe același subiect, V. Popa specifică faptul că „Constituția nu stabilește domenii care pot face obiectul acestora, această problemă este lăsată la discreția Președintelui care trebuie să aprecieze el însuși care sunt principalele probleme ale națiunii: pot fi de ordin politic, social, economic” [3, 769]. Numirea în funcție a Procurorului General, la propunerea CSP, considerăm că face parte din acest spectru de atribuții. Or, funcția respectivă este de demnitate publică, conform Legii nr.3/2016 cu privire la Procuratură.

Potrivit unei alte opinii a profesorului Victor Popa, articolele 82 și 83 din Constituție, deși sunt abrogate, au efecte asupra autorităților implicate. Regretatul profesor menționează că „este de neînțeles abrogarea acestui articol grație faptu-

lui că procedura numirii Guvernului este oricum reglementată de art.98, în care Președintele este abilitat cu competența de desemnare a Prim-ministrului, dar și numirea/revocarea miniștrilor” [3, p. 766]. În același context, pornind de la raționamentul că șeful statului este parte a puterii executive, ar fi normal ca acesta să poată participa la ședințele Guvernului, în temeiul art.83. Potrivit opiniei regretatului constituționalist V. Popa, „șefului statului nu i se poate interzice să participe la ședințele Guvernului sau să consulte membrii acestuia în diferite probleme, în virtutea faptului că este responsabil de securitatea națională” [3, p. 769].

Atribuții privind alegerea, formarea, numirea sau revocarea unor autorități publice. La acestea sunt incidente art.85 și 98: dizolvarea Parlamentului, desemnarea unui candidat pentru funcția de Prim-ministru (incidente sunt Hotărârile Curții Constituționale nr.30/2013, nr.32/2015, nr.2/2017, nr.28/2017, nr.23/2020, nr.10/2021, nr.40/1998); numirea Guvernului în baza votului de încredere al Parlamentului etc. În același timp, vom relata opinia contradictorie ideii că atribuțiile respective sunt neînsemnate, deoarece șeful statului nu dispune de instrumente constituționale pentru a influența politica Executivului: „implicarea Președintelui în activitatea de guvernare ar trebui să atragă după sine responsabilitatea politică pentru consecințele realizării programului, ceea ce nu este prevăzut în niciun sistem de guvernământ” [3, p. 768].

Concluzii

În concluzie, remarcăm ideea că, având în vedere multitudinea atribuțiilor Președintelui Republicii Moldova, puterea politică, care, potrivit conceptului suveranității naționale, aparține poporului, este exercitată permanent, fără întrerupere, deoarece puterea are un caracter unitar, inalienabil și indivizibil. În vederea exercitării atribuțiilor sale în limitele legale și pentru a nu fi

influențat de forțe politice sau de interese de partid, Președintele statului dispune, pe durata mandatului, de imunitate și îi sunt stabilite anumite incompatibilități. Autoritatea Constituțională a uzat de instituția interimatului în vederea soluționării rapide a problemei funcționalității Parlamentului și Guvernului și evitării blocajului și conflictelor instituționale, iar instituția declarării neconstituționalității anumitor decrete a fost aplicată invocând omisiuni din partea Președintelui, cu avansul de a corecta mersul procedurii în conformitate cu Constituția.

Deși Curtea Constituțională, în Hotărârea nr.23/2020, a constatat că modul de alegere a Președintelui de către popor nu influențează în niciun mod „întinderea” atribuțiilor sale, considerăm că Președintele se bucură de legitimitatea populară la același nivel cu Parlamentul, respectiv, se impune revizuirea prerogativelor constituționale. Or, anume persoana Președintelui se face responsabilă de starea lucrurilor în țară, din perspectiva cetățenilor. Prin depunerea jurământului, Președintele își asumă în mod solemn și public, fără nicio condiție, de a acționa de o asemenea manieră care să manifeste loialitate deplină față de Legea Supremă. În cazul în care Președintele refuză să acționeze în sensul art. 93 și 98, Curtea Constituțională recomandă soluționarea potențialului blocaj instituțional prin prisma art.89 și 91 din Constituție. Considerăm această recomandare depășită, ținând cont de „substratul” situațiilor anterioare în care s-a aplicat.

REFERINȚE:

1. Hotărârea CC nr. 24/2017 privind controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr.105-VIII din 28 martie 2017 privind desfășurarea referendumului republican consultativ asupra unor probleme de interes național. Disponibil: <https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro-h2427072017ro029f4.pdf>

2. GUCEAC, I. Curs elementar de drept constituțional, Vol. II, Chișinău, 2004, p.389. ISBN 9975-70-399-2. 494 p

3. POPA, V. Tratat de drept constituțional și instituții politice. Ediția a 2-a. Chișinău, 2021. ISBN 978-9975-84-148-1

4. ARSENI, A., Șeful de stat: garanții de realizare a mandatului – concept teoretico-practic // Revista Națională de Drept, 2008, nr.3, martie, p.13

5. Hotărârea Curții Constituționale nr.35 din 12.12.2017 privind controlul constituționalității unor prevederi din articolul 112 alin. (2) din Codul electoral (interdicția de a fi membru de partid pentru Președintele Republicii Moldova. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=640>

6. SLUSARENCO, S., Drept constituțional în definiții și scheme. Chișinău, 2022. p. 85. ISBN 978-9975-3395-9-9

7. OSMOCHESCU, N., Atribuțiile șefului statului în domeiul politicii externe // Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, USM, 10-11 noiembrie 2020, p.11. CZU: 342.511(478):[341.24 + 327]

8. CĂRNAȚ, T. Drept constituțional și instituții politice (partea II). Chișinău, 2020, p.161. ISBN 978-9975-56-713-8

9. Hotărârea Curții Constituționale nr.18/2009 privind interpretarea dispozițiilor art.90 alin.(1) și (2), art.91 și art.135 alin.(1) lit.f) din Constituția Republicii Moldova. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_2009_h_18.pdf

10. MANOLIU, M. Controlul prezidențial – garanție a legalității într-un stat de drept // Legea și viața, nr.12, 2007, p.36.

11. LAZĂR, M., Subiecții procesului legislativ: considerații generale // Legea și viața, martie, 2020, p.54. CZU: 342.92(478), p.52-56

12. Hotărârea Curții Constituționale nr.15b/1996 privind interpretarea art.87 din

Constituția Republicii Moldova. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_1996_h_15b.pdf

13. Hotărârea nr. 14 din 27 aprilie 2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 218 din 3 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative (sesizările numerele 195a/2020 și 199a/2020). Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=18077&lang=ru

14. Hotărârea nr. 33/2018 pentru interpretarea prevederilor articolelor 1 alin. (3), 6, 7, 87 și 134 alin. (3) din Constituție. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=681>

15. Decizia Curții Constituționale nr. 96/2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 31b/2020 pri-

vind interpretarea prevederilor articolelor 77 și 86 coroborate cu articolele 2, 6, 96 și 101 din Constituție. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123158&lang=ro

16. DELEANU, I., Instituții și proceduri constituționale, București, 2006, ISBN: 978-973-655-957-0. 936 p.

17. Decizia Curții Constituționale nr.129/2021 de inadmisibilitate a sesizării nr. 143g/2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 23 alineatele (1) și (2) din Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 2 iunie 2000. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=1050&l=ro>